

21.10.2024

Tehyn kirjallinen asiantuntijalausunto eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunnalle

Asia: HE 127/2024 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista annetun lain muuttamisesta.

Keskeinen hallituksen esityksen sisältö

Vanhuspalvelulaissa määriteltyä henkilöstön vähimmäismitoitusta ympärivuorokautisessa palveluasumisessa ehdotetaan kevennettäväksi pysyvästi siten, että vähimmäismitoitus on 0,6 työntekijää asiakasta kohden 1.1.2025 alkaen. Vuoden 2025 aikana tehtävä mitoitusmuutos olisi mahdollista tehdä ilman hakemusta ja päätöstä rekisteröinnin muutoksesta. Asetettu säästötavoite edellyttää henkilöstömäärän vähenemistä 900–1 000 työntekijällä vuodesta 2025 lähtien. Lisäksi vuodesta 2028 lähtien henkilöstöä tarvittaisiin arviolta 1 500–1 600 työntekijää nykyistä vähemmän ympärivuorokautisessa palveluasumisessa.

Tehy vastustaa tehtyä esitystä henkilöstömitoituksen laskemisesta

Säästöjen hakeminen ympärivuorokautisessa palveluasumisessa asuvien iäkkäiden hoidosta on yhteiskunnallinen arvovalinta, jota Tehy ei hyväksy.

On kestävä ratkaisu, että samaan aikaan kun hyvinvointialuilla ympärivuorokautiseen palveluasumiseen keskitetään kaikkein eniten hoitoa ja hoivaa tarvitsevien ikäihmisten hoito, niin samanaikaisesti näiden palvelujen henkilöstön minimimitoitusta ollaan alentamassa säästöjen saamiseksi.

Hoivakodeissa asuvat ikäihmiset ovat yhteiskunnassamme erityisen haavoittuvassa asemassa olevia. He eivät muistisairauksien ja muun toimintakyvyn heikkenemisen vuoksi pysty valvomaan oikeuksiaan tai vaatimaan riittäviä palveluja. He eivät myöskään pysty tekemään kantelua hoidon huonosta laadusta ([Kangasniemi ym. 2021](#)). Mitä vaikeampi muistisairaus ikääntyneellä on, sitä heikommin hänen itsemääräämisoikeutensa toteutuu iäkkäiden säännöllisissä palveluissa ([THL 14/2023](#)).

Tutkijat ([Pirhonen ym. 2024](#)) ovat nostaneet esille muistisairauksiin liittyvän stigman. Muistisairauksiin liittyvä kielteinen asennoituminen voi tutkijoiden mukaan johtaa siihen, että hoivakodeissa asuvien muistisairausten ikäihmisten hyvinvointi ja terveys nähdään muita vähempiarvoisena.

Kansalaispulssin ([9/2024](#)) mukaan kansalaisten luottamus terveydenhuoltojärjestelmään on laskenut. Tehyn näkemyksen mukaan hallituksen ympärivuorokautiseen palveluasumiseen kohdistuvat säästöaikeet vähentävät osaltaan kansalaisten luottamusta siihen, että maassamme saa riittävät sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut silloin, kun niitä tarvitsee.

Jos ympärivuorokautisen palveluasumisen toimintayksiköissä ei ole riittävä henkilöstömitoitus ja asianmukainen henkilöstörakenne, kuormittaa tilanne ensihoitoa, päivystyksiä ja sairaaloiden osastoja. Tämä lisää kustannuksia hyvinvointialuilla ja aiheuttaa häiriöitä terveydenhuollon palvelujen kokonaistoimivuudelle.

21.10.2024

Riittämätön hoito aiheuttaa hoivakodeissa ikäihmisille inhimillistä kärsimystä ja heidän omaisilleen henkistä kuormitusta. Se myös lisää hoitohenkilöstön fyysistä ja eettistä kuormitusta, joka voi ilmentyä lisääntyneinä sairauspoissaoloina, mielenterveysongelmina sekä heikentyneenä työkykenä.

Vähimmäismitoituksen alentamisella 0,6 tasolle ja jo säädetyn 0,7 mitoituksen toteuttamatta jättämisellä tulee olemaan Tehyn näkemyksen mukaan kielteinen vaikutus ammattihenkilöiden työhyvinvointiin ja työssä jaksamiseen. Lakimuutos voimaan tullessaan tulee vaikeuttamaan henkilöstön rekrytointia ja lisäämään henkilöstön epätoivottua vaihtuvuutta ympärivuorokautisen palveluasumisen toimintayksikössä.

Myös hoivakotien esihenkilöt kuormittuvat, kun henkilöstöä tulee olemaan asiakkaiden tarpeisiin nähden liian vähän ja rekrytointi jälleen vaikeutuu. Terveys- ja sosiaalipalveluissa on jo nyt eniten työntekijöiden vaihtuvuutta kaikista toimialoista ([Tilastokeskus, 2023](#)). Muistisairauksista kärsivien iäkkäiden hyvä hoito hoivakodeissa edellyttää asiakkaille tuttuja, heidän yksilölliset tarpeensa tuntevia ammattihenkilöitä.

Palvelurakenteen keventäminen edellyttää riittävää henkilöstömitoitusta (0,7) ikäihmisten ympärivuorokautisessa palveluasumisessa

Yli 80-vuotiaiden henkilöiden määrä kasvaa Suomessa ja tämän vuoksi ikäihmisten palvelujen tarve on kasvussa. Hyvinvointialueet pyrkivät vastaamaan palvelutarpeen kasvuun keventämällä palvelurakennetta.

Hyvinvointialueet ovat lisäämässä yhteisöllisen asumista sekä vuorokauden ajasta riippumatonta kotihoitoa. Hallituksen esitykseen on kirjattu (s. 9) tavoite siitä, että vuoteen 2027 mennessä yhteisöllisen asumisen asiakasmäärää pyritään lisäämään nykyisestä 17 000 asiakkaalla. Lisäksi iäkkäiden henkilöiden pitkäaikainen sosiaalihuollon laitoshoidon lopetetaan sosiaalihuoltolaissa (2014/1301) säädetyn mukaisesti siirtymäajan jälkeen eli 31.12.2027.

Edellä kuvattu palvelujen rakenteen keventäminen johtaa siihen, että jatkossa kaikkein raskain ja vaativin ikäihmisten hoito, kuntoutus ja saattohoito toteutetaan ympärivuorokautisessa palveluasumisessa. Kuten hallituksen esitykseen (s. 9) on kirjattu, ympärivuorokautiseen palveluasumiseen tullaan keskittämään edennyttä muistisairautta sairastavien ikäihmisten hoito sekä niiden muistisairaiden henkilöiden hoito, joilla on neuropsykiatrisia oireita. Tämä edellyttää Tehyn näkemyksen mukaan 0,7 henkilöstön minimimitoitusta.

Omaavonta ei riitä – Tehy vastustaa mitoituksen alentamista ilman hakemusta ja päätöstä

Hallituksen esityksessä ehdotetaan, että vuoden 2025 aikana tehtävä henkilöstömitoituksen alentaminen olisi mahdollista tehdä ilman hakemusta ja päätöstä rekisteröinnin muutoksesta. Tehy vastustaa tätä tehtyä ehdotusta.

Viranomaisten harkintaan perustuvaa, lupa- tai rekisteröintipäätöksessä edellytettyä henkilöstömitoitusta ei Tehyn näkemyksen mukaan tule voida alentaa pelkästään palveluntuottajan tekemällä päätöksellä.

21.10.2024

Sosiaali- ja terveydenhuollon valvontalaissa (741/2023) valvonnan kokonaisuus muodostuu: 1. ennakkovalvonnasta (rekisteröintimenettely), 2. omavalvonnasta, 3. valvontaviranomaisten tekemästä reaktiivisesta valvonnasta. Tehyn mukaan ympärivuorokautisen palveluasumisen asiakasturvallisuutta ja laatua ei ole mahdollista taata, mikäli ensimmäistä tasoa valvonnan kokonaisuudesta ei edellytetä.

Hallituksen esityksessä perustellaan tehtyä ehdotusta esimerkiksi sillä, että mikäli omavalvonnalliset keinot eivät ole riittäviä, voivat asiat tulla myös viranomaisvalvonnan piiriin (HE s. 21). Tehyn näkemyksen mukaan erityisen haavoittuvassa asemassa olevien ikäihmisten palvelujen riittävää, lainsäädännön minimin ylittävää henkilöstömitoitusta ei voida jättää sen varaan, että laillisuusvalvojat voivat mahdollisesti puuttuvat epäkohtaan jälkikäteen.

Tehyssä ammattiliittona on se valitettava kokemus, että epäkohdat ovat voineet jatkua hoivakodissa kuukausia tai jopa vuosia, ennen kuin omaiset tai ammattihenkilöt uskaltavat tehdä asiasta kantelun valvontaviranomaisille. Tällainen tilanne on kohtuuton ikäihmisille sekä heitä hoitaville ammattihenkilöille.

Parhaillaan suunnitellaan uutta valtakunnallista Lupa- ja valvontavirastoa, jonka pitäisi aloittaa toimintansa vuoden 2026 alusta. Henkilöstömitoituksen lasku 0,6 tasolle tulee Tehyn arvion mukaan lisäämään epäkohtailmoitusten ja kantelujen tekemistä sosiaalipalvelujen valvonnasta vastaaville laillisuusvalvojille. Suuren virastouudistuksen toteuttaminen ja samanaikaisesti lisääntyvä epäkohtailmoitusten ja kantelujen määrä voivat vaarantaa sosiaalihuollon palvelujen viranomaisvalvonnan oikea-aikaisuuden.

Helsingissä 21.10.2024

Millariikka Rytönen
puheenjohtaja
Tehy ry

Lisätiedot: Mervi Flinkman, Työvoimapolitiittinen asiantuntija, etunimi.sukunimi@tehy.fi